4. STAN I OCENA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

4.1. Struktura użytkowania gruntów

W gminie Głuszyca użytki rolne zajmują obszar 1999,03 ha (43,4 % powierzchni gminy). W dwóch obrębach użytki rolne stanowią ponad 70 % powierzchni (Kolce, Sierpnica). W pozostałych obrębach użytki rolne stanowią znacznie mniejszy procent gruntów (poniżej 50 %). Powoduje to występowanie różnych typów użytkowania ziemi. Dane dotyczące struktury użytkowania gruntów zawiera Rys. 12, Rys. 13, Tabela 6.

Grunty leśne i zadrzewione zajmują łącznie 2316,48 ha, tym samym stanowią 50,3 % powierzchni gminy. Tworzą ją głównie kompleksy leśne i zadrzewione w zachodniej części gminy. Pozostałe grunty zajmują obszar 287,15 ha i są to:

- grunty pod wodami – 25,55 ha (0,6 %);
- tereny zabudowane i zurbanizowane – 81,44 ha (1,8 %);
- grunty pod drogami – 98,22 ha (2,1 %);
- pozostałe grunty zajmują 81,94 ha, w tym nieużytki – 35,50 ha.

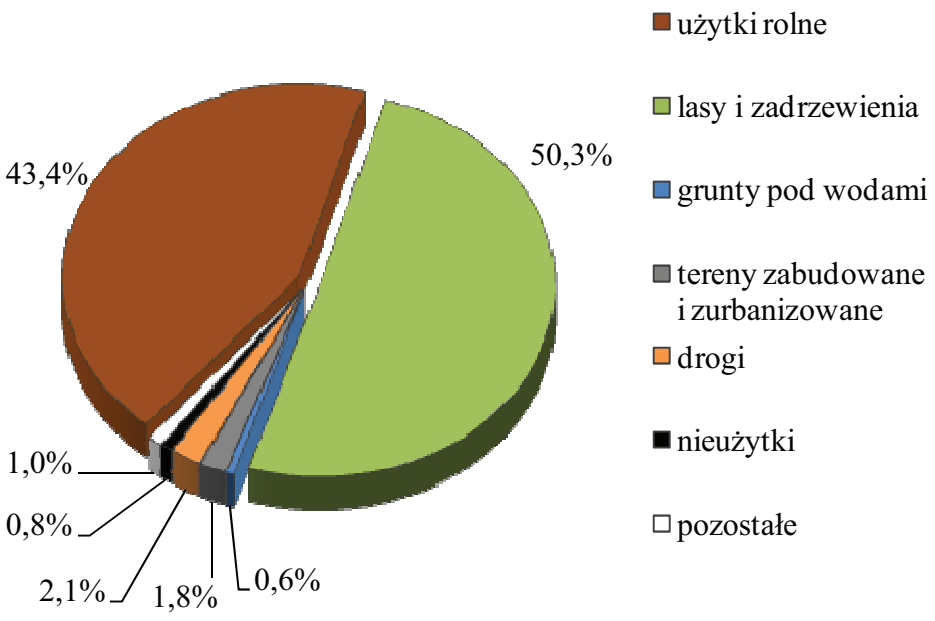

Rys. 12. Struktura użytkowania gruntów.

Rys. 13. Typy użytkowania ziemi.

Struktura użytkowania gruntów

Tabela 6

Lp.	Obręb	Jedn.	Powierzchnia obrębu	Użytki rolne				Lasy i zadrzewienia	Grunty pod wodami	Tereny zabudowane	Drogi	Nieużytki	Pozostałe	Typy użytkowania ziemi
				ogółem	grunty orne	łąki	pastwiska							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Głuszyca Górna	ha	1334,80	662,32	285,93	243,79	132,60	551,27	8,23	27,41	37,65	11,83	36,09	rolno-leśny
		%	–	49,6	21,4	18,3	9,9	41,3	0,6	2,1	2,8	0,9	2,7	
2.	Grzmiąca	ha	1404,05	377,31	113,38	8,79	255,14	971,20	2,65	26,12	18,12	2,42	6,23	leśno-rolny
		%	–	26,9	8,1	0,6	18,2	69,2	0,2	1,9	1,3	0,2	0,3	
3.	Kolce	ha	141,68	116,03	22,86	48,79	44,38	7,17	2,38	5,41	5,24	2,68	2,77	wybitnie rolny
		%	–	81,8	16,1	34,4	31,3	5,1	1,7	3,8	3,7	1,9	2,0	
4.	Łomnica	ha	846,48	229,22	52,19	90,36	86,67	590,23	6,37	10,16	9,21	1,29	–	leśno-rolny
		%	–	27,1	6,2	10,7	10,2	69,7	0,8	1,2	1,0	0,2	–	
5.	Sierpnica	ha	875,65	614,15	72,97	65,62	475,56	196,61	5,92	12,34	28,00	17,28	1,35	rolny z udziałem lasów
		%	–	70,1	8,3	7,5	54,3	22,5	0,7	1,4	3,2	2,0	0,1	
Gmina ogółem		**ha**	**4602,66**	**1999,03**	**547,33**	**457,35**	**994,35**	**2316,48**	**25,55**	**81,44**	**98,22**	**35,50**	**46,44**	**leśno-rolny**
		%	**100,0**	**43,4**	**11,9**	**9,9**	**21,6**	**50,3**	**0,6**	**1,8**	**2,1**	**0,8**	**1,0**	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków(stan na luty 2009 r.)

4.2. Struktura użytków rolnych

Obszar gminy to rejon o podobnych kierunkach produkcji rolniczej. W całkowitej powierzchni użytków rolnych dominują pastwiska o łącznej powierzchni 994,35 ha (49,7 % użytków rolnych), łąki położone są na 457,35 ha. Grunty orne zajmują niewiele ponad 27 % powierzchni użytków rolnych – 547,33 ha (Rys. 14, Rys. 15, Tabela 7).

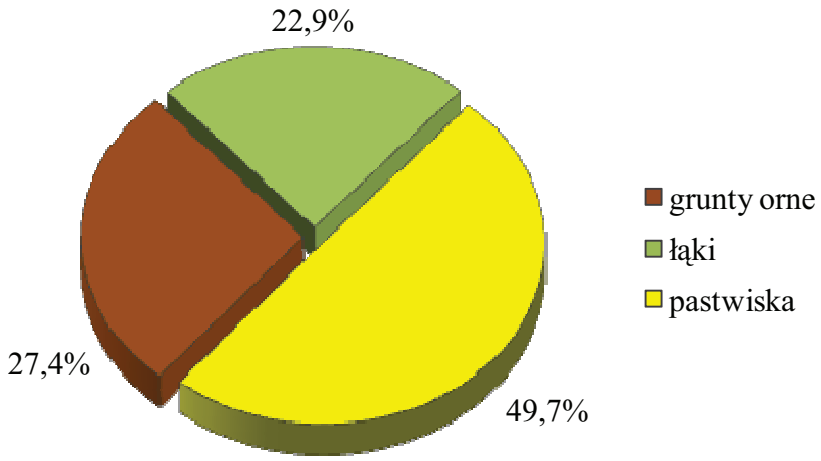

Rys. 14. Struktura użytków rolnych w gminie.

We wschodniej części gminy dominuje paszowy kierunek produkcji rolnej, w centrum i na północy – kierunek paszowo-polowy, natomiast w obrębie Łomnica wiodącym kierunkiem produkcji rolnej jest kierunek paszowo-leśny (Rys. 15).

Ukształtowanie terenu w znacznym stopniu ogranicza prowadzenie produkcji roślinnej, natomiast produkcja zwierzęca ma tutaj spore możliwości rozwoju, ze względu na dużą ilość użytków zielonych oraz paszowe kierunki produkcji rolniczej występujące na terenie obrębów.

Fot. 11. Użytki rolne – obręb Głuszyca Górna.

Warunki przyrodnicze na terenie gminy powodują, że nie istnieje tutaj zapotrzebowanie na grunty orne. Z tego powodu na tym obszarze nie występują także użytki zielone zaorane. Większość istniejących obszarów przeznaczonych na produkcję roślinną została zamieniona na użytki zielone lub jest odłogowana. Grunty orne użytkowane stanowią bardzo niewielki odsetek. Z tego powodu konieczne wydaje się przeprowadzenie aktualizacji użytków występujących na terenie gminy. Zamieszczone w tym rozdziale rysunki i tabela obrazują stan ewidencji gruntów i budynków (stan na luty 2009 r.).

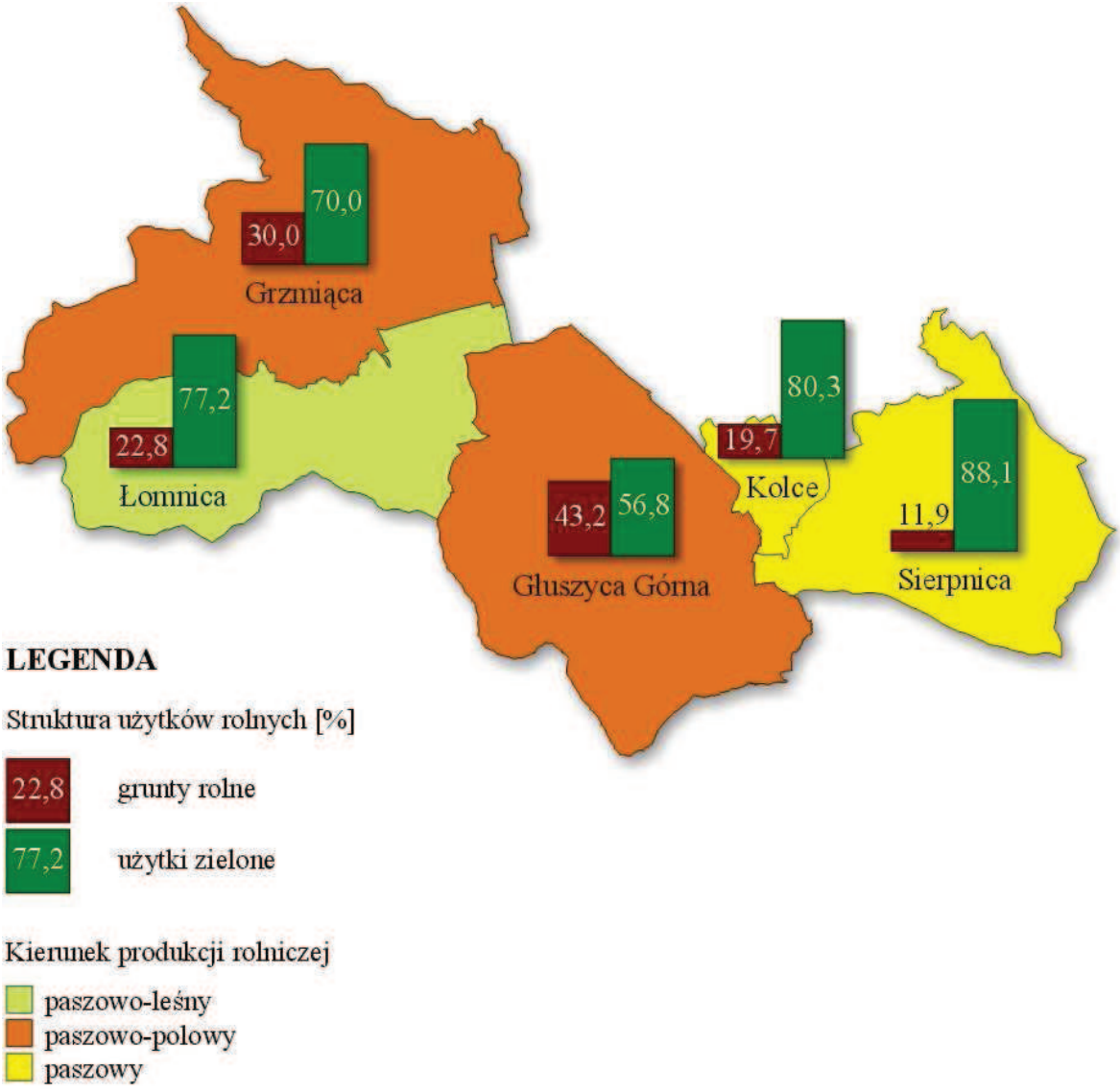

Rys. 15. Kierunek produkcji rolniczej.

Struktura użytków rolnych

Tabela 7

Lp.	Obręb	Pow. użytków rolnych	Grunty orne		Łąki		Pastwiska		Użytki zielone		Kierunki produkcji rolniczej
		ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
1.	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**	**10.**	**11.**	**12.**
1.	Głuszyca Górna	662,32	285,93	43,2	243,79	36,8	132,60	20,0	376,39	56,8	paszowo-polowy
2.	Grzmiąca	377,31	113,38	30,0	8,79	2,4	255,14	67,6	263,93	70,0	paszowo-polowy
3.	Kolce	116,03	22,86	19,7	48,79	42,0	44,38	38,3	93,17	80,3	paszowy
4.	Łomnica	229,22	52,19	22,8	90,36	39,4	86,67	37,8	177,03	77,2	paszowo-leśny
5.	Sierpnica	614,15	72,97	11,9	65,62	10,7	475,56	77,4	541,18	88,1	paszowy
Gmina ogółem		**1999,03**	**547,33**	**27,4**	**457,35**	**22,9**	**994,35**	**49,7**	**1451,70**	**72,6**	**paszowo-polowy**

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków (stan na luty 2009 r.)

4.3. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W gminie Głuszyca występują gleby o niskiej jakości. Przeważają tutaj gleby IV i V klasy bonitacyjnej. Wzdłuż rzek występują mady rzeczne (lekkie i średnie). Pozostałe tereny zajmują gleby brunatne kwaśne, brunatne właściwe oraz gleby pływowe.

Wskaźnik bonitacji gleb, zawierający się w przedziale od 30,7 punktów – obręb Sierpnica do 37,4 punktów – obręb Grzmiąca (w skali 100 punktowej), także wskazuje na występowanie na tym terenie gleb słabej jakości. Wskaźnik bonitacji jest liczony wg punktacji Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach.

Na 5 obrębów, w 2 występują gleby słabej jakości, gdzie wielkość wskaźnika bonitacji przekracza 36 punktów – Rys. 18. Według gleboznawczej klasyfikacji użytków rolnych, na terenie gminy znajdują się:

a) wśród gruntów ornych (Rys. 16) dominują klasy V – 51,7 % i IVb – 32,9 %, klasy najsłabsze VI razem obejmują 13,6 % gruntów;

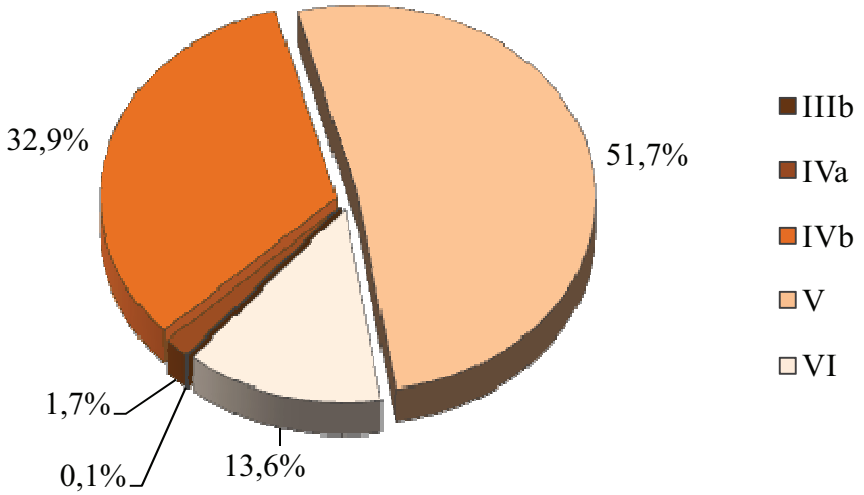

Rys. 16. Klasy bonitacyjne gruntów ornych.

b) wśród użytków zielonych dominują również gleby klasy IV – 45,7 % i V – 44,2 % (Rys. 17).

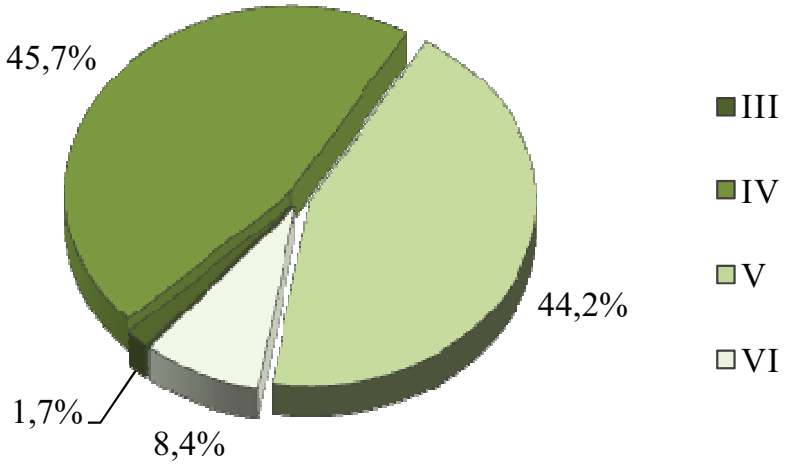

Rys. 17. Klasy bonitacyjne użytków zielonych.

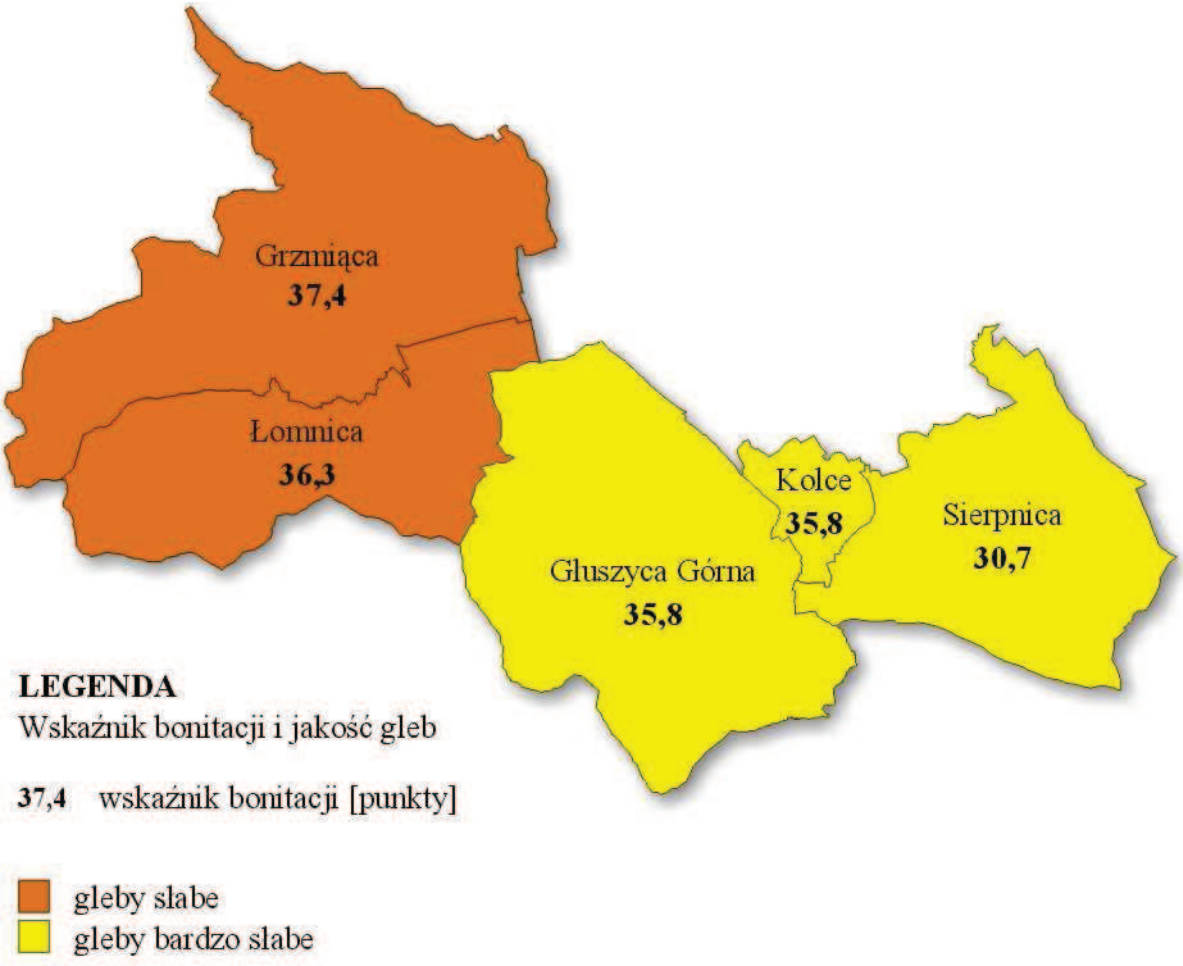

Rys. 18. Wskaźnik bonitacji i jakość gleb.

Gleby wszystkich klas położone na wyniesieniach terenowych, na stokach wykazują podatność na erozję wodną i wietrzną. Zagrożenie to występuje na terenie całej gminy. Jednak występowanie dużej ilości pastwisk i łąk (tereny zaorane stanowią mniejszy procent) powoduje, że erozja ma mniejszy wpływ z powodu występowania darni na stokach, co utrudnia wymywanie i wywiewanie gleb.

Pod względem przydatności rolniczej wyróżniamy tutaj kompleksy (Rys. 19):

- dla gruntów ornych:
  - zbożowo-górski,
  - owsiano-ziemniaczany,
  - owsiano-pastewny,
- dla użytków zielonych:
  - użytki zielone średnie,
  - użytki zielone słabe i bardzo słabe.

Do oceny walorów przyrodniczych i do wyrównywania szans między rolnikami, którzy gospodarują na obszarach o dobrych warunkach a tymi co gospodarują na terenach o mało korzystnych terenach służy idea ONW (Obszary o Niekorzystnych Warunkach Gospodarowania). W ramach tego działania wspierane są gospodarstwa rolne, w których produkcja rolnicza jest utrudniona. Dopłaty mają wyrównywać warunki finansowe dla gospodarstw za istniejące utrudnienia przyrodnicze w stosunku do gospodarstw posiadających lepsze warunki agroekologiczne oraz mają przeciwdziałać wyludnianiu się obszarów wiejskich i zatracaniu ich rolniczego charakteru.

W ramach obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania w Polsce wyróżniono:

- obszary górskie,
- obszary nizinne,
- obszary ze specyficznymi utrudnieniami.

Teren gminy w całości został zaliczony do obszaru górskiego, gdyż więcej niż 50,0 % powierzchni w gminie położona jest na wysokości ponad 500 m n.p.m. oraz występują utrudnienia w jej zagospodarowaniu z uwagi na duże spadki terenu. Niemały wpływ ma także

krótki okres wegetacyjny wynoszący 180 dni przy przeciętnej wartości dla Polski nizinnej 215 dni.

W gminie większość obszaru zajmują gleby kwaśne, dlatego wymagają one wapnowania. Gospodarstwa nie realizują wapnowania we własnym zakresie, z powodu dużych kosztów przeprowadzenia takiego zabiegu.

Fot. 12. Obszary ONW, okolice podziemnego miasta „Osówka" – obręb Sierpnica.

Gleboznawcza klasyfikacja użytków rolnych

Tabela 8

Lp.	Obręb	Jedn.	Grunty orne						Użytki zielone					Razem
			IIIb	IVa	IVb	V	VI	razem	III	IV	V	VI	razem	GO+UZ
1.	2.	3.	7.	8.	9.	10.	11.	13.	16.	17.	18.	19.	21.	22.
1.	Głuszyca Górna	ha	–	0,38	81,00	153,17	51,38	285,93	6,32	242,61	118,81	8,65	376,39	662,32
		%	–	0,1	28,3	53,6	18,0	100,0	1,7	64,5	31,6	2,2	100,0	
2.	Grzmiąca	ha	0,41	5,03	58,03	49,12	0,79	113,38	8,87	143,29	89,96	21,81	263,93	377,31
		%	0,4	4,4	51,2	43,3	0,7	100,0	3,4	54,3	34,1	8,2	100,0	
3.	Kolce	ha	–	0,32	2,92	14,15	5,47	22,86	0,43	53,64	35,37	3,73	93,17	116,03
		%	–	1,4	12,8	61,9	23,9	100,0	0,5	57,5	38,0	4,0	100,0	
4.	Łomnica	ha	–	3,52	24,81	19,79	4,07	52,19	8,48	84,72	60,20	23,63	177,03	229,22
		%	–	6,8	47,5	37,9	7,8	100,0	4,8	47,9	34,0	13,3	100,0	
5.	Sierpnica	ha	–	–	13,11	47,21	12,65	72,97	–	139,23	337,06	64,89	541,18	614,15
		%	–	–	18,0	64,7	17,3	100,0	–	25,7	62,3	12,0	100,0	
Gmina ogółem		**ha**	**0,41**	**9,25**	**179,87**	**283,44**	**74,36**	**547,33**	**24,10**	**663,49**	**641,40**	**122,71**	**1451,70**	**1999,03**
		%	**0,1**	**1,7**	**32,9**	**51,7**	**13,6**	**100,0**	**1,7**	**45,7**	**44,2**	**8,4**	**100,0**	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków (stan na luty 2009 r.)

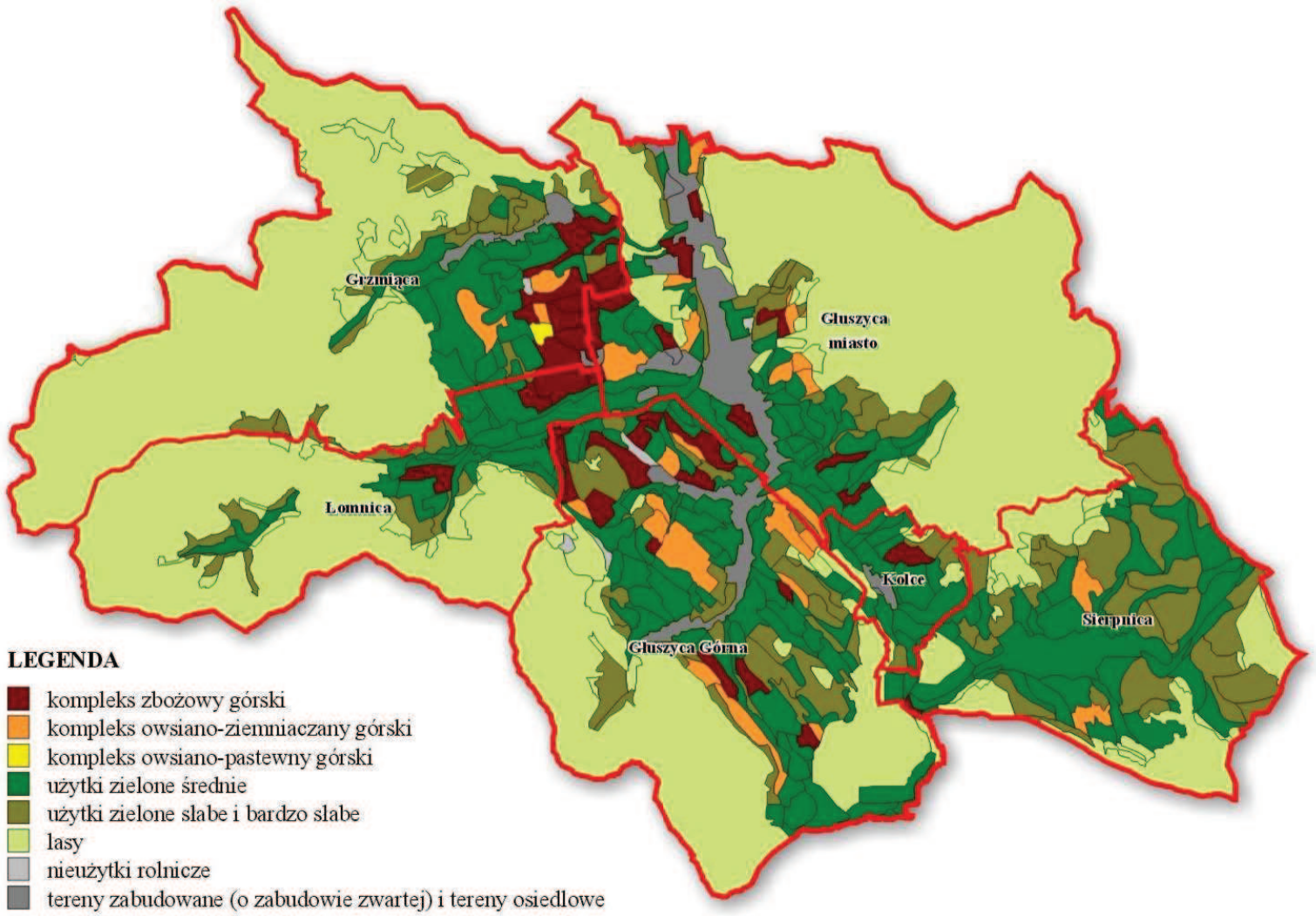

Rys. 19. Kompleksy rolniczej przydatności gleb.

4.4. Grunty narażone na erozję

W gminie zasięg występowania erozji powierzchniowej jest bardzo duży. Całkowita powierzchnia takich gruntów to obszar 1663,26 ha i obejmuje 83,2 % użytków rolnych (w miejscowościach od 66,1 % do 88,3 %) – Tabela 9. Wynika to z naturalnego ukształtowania terenu okolic Gór Kamiennych i Sowich, gdzie występują duże spadki terenu. Korzystne jest to, że większość z gruntów rolnych podatnych na erozję jest zadarniona.

Użytki rolne narażone na erozję

Tabela 9

Lp.	Obręb	Użytki rolne		
		ogółem	narażone na erozję	
		ha	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Głuszyca Górna	662,32	546,76	82,6
2.	Grzmiąca	377,31	326,67	86,6
3.	Kolce	116,03	95,89	82,6
4.	Łomnica	229,22	151,50	66,1
5.	Sierpnica	614,15	542,44	88,3
Gmina ogółem		**1999,03**	**1663,26**	83,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie map sozologicznych (w skali 1:50 000 Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu), danych ewidencji gruntów i budynków (stan na luty 2009 r.)

Lokalne warunki geologiczno-glebowe, deniwelacje terenu, otwarta przestrzeń powodują, że część terenu jest także podatna na działanie erozji wietrznej, w wyniku czego pola stają się bardziej kamieniste i trudniejsze w uprawie. Grunty najbardziej narażone na ten rodzaj erozji występują w obrębach: Głuszyca Górna, Grzmiąca oraz Sierpnica. Należałoby zapobiegać zjawisku degradacji gleb, spowodowanej opisywanym zjawiskiem, m.in. przez tworzenie osłon przeciwwietrznych, remiz śródpolnych oraz zachowaniem istniejących pasów zadrzewień.

Analiza wyników inwentaryzacji terenowej wykazała, że część z gruntów rolnych podatnych na erozję nie bierze udziału w produkcji rolnej lecz jest odłogowana. Ma to miejsce we wszystkich obrębach. Odłogowanie pól osłabia wypłukiwanie wierzchniej warstwy gleby, ale osłabia jej możliwości produkcyjne, obniża kulturę gleby oraz zwiększa jej zakwaszenie. Z tego powodu w celu ochrony gleb i zagospodarowaniu gruntów od dawna nie użytkowanych rolniczo wskazane jest ich zalesienie.

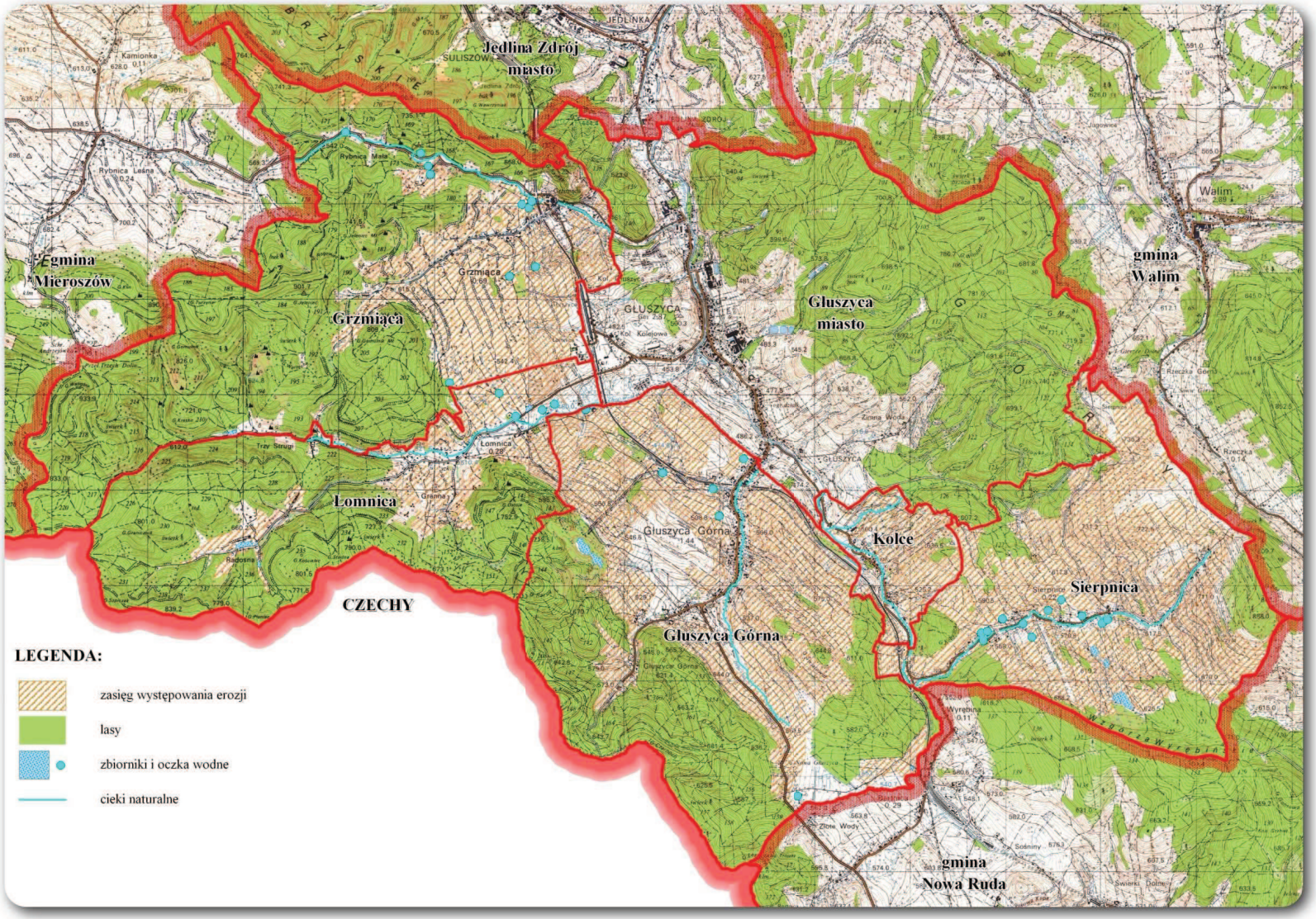

Rys. 20. Tereny narażone na erozję.